

**СУДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Голові
Верховної Ради України

СТЕФАНЧУКУ Р. О.

Шановний Руслане Олексійовичу!

На розгляді Конституційного Суду України перебуває справа за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України „Про судовий збір“.

Для повного та всебічного розгляду справи прошу Вас висловити юридичну позицію щодо питань, порушених у зазначеному конституційному поданні.

Додаток: копія конституційного подання на 10 арк.

З повагою

суддя-доповідач

Оксана ГРИЩУК

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

Конституційний Суд України

ІНФОРМАЦІЯ

стосовно конституційного подання Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір»

На лист від 27 листопада 2025 року № 365-005-02/4465

У провадженні Конституційного Суду України перебуває справа за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI (далі – Закон № 3674-VI).

Автор конституційного подання стверджує, що «кінцевою метою реалізації конституційного права кожного на судовий захист є виконання судового рішення. Водночас механізми судового контролю, передбачені статтями 382 та 383 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), на стадії виконання судового рішення спрямовані на забезпечення обов'язкового виконання судового рішення, ухваленого на користь особи, задля реального захисту та поновлення її прав, свобод, інтересів, що зазнали порушення, без гарантування яких неможливо забезпечити право кожного на судовий захист. Тобто подання особою, на користь якої ухвалено судові рішення, заяви в порядку статті 382 КАС України про встановлення судового контролю за виконанням такого рішення спрямоване на забезпечення належного виконання судового рішення, а оскарження ухвали суду за наслідками розгляду такої заяви – на запобігання негативним наслідкам судової помилки, якщо така мала або могла мати місце під час розгляду зазначеної заяви» (сторінка 16 конституційного подання).

На думку суб'єкта права на конституційне подання, «з огляду на зміст конституційних принципів верховенства права гарантування судового захисту та права на оскарження, обов'язковості судового рішення, закріплених у частині першій статті 8, частинах першій і другій статті 55, пункті 9 частини першої статті 129¹ Основного Закону України, особа, на користь якої ухвалено судові

рішення, не повинна сплачувати судовий збір за звернення до суду з вимогою забезпечити виконання судового рішення (встановлення судового контролю), яке набрало законної сили, якщо законом прямо не встановлено обов'язку сплати такого збору» (сторінки 16-17 конституційного подання).

По суті порушених у конституційному поданні питань вважаємо за доцільне висловити таке.

Законом № 3674-VI врегульовано питання справляння судового збору, сплата якого передбачена Кодексом адміністративного судочинства України, Цивільним процесуальним кодексом України, Господарським процесуальним кодексом України, та визначено правові засади справляння судового збору, платників, об'єкти та розміри ставок судового збору, порядок сплати, звільнення від сплати та повернення судового збору.

Згідно з частиною першою статті 1 Закону № 3674-VI судовий збір – це збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат.

Частиною першою статті 3 Закону 3674-VI передбачено, що судовий збір справляється: за подання до суду позовної заяви та *іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством*, за подання до суду апеляційної і касаційної скарг на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, заяви про скасування рішення третейського суду, заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду та заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом, за видачу судами документів; у разі ухвалення судового рішення, передбаченого цим Законом.

Зазначене дає підстави дійти висновку, що словосполучення «іншої заяви, передбаченої процесуальним законодавством», застосоване в частині першій статті 3 Закону 3674-VI, поширюється на всі заяви, передбачені процесуальним законодавством.

Водночас частиною другою статті 3 Закону № 3674-VI визначено вичерпний перелік процесуальних документів (заяв, позовних заяв, клопотань), що не є об'єктом справляння судового збору, серед яких ні заяви про встановлення судового контролю за виконанням судового рішення, ні апеляційної та касаційної скарг на ухвалу суду, постановлену за результатами розгляду скарги на рішення про встановлення судового контролю, немає.

Натомість відповідно до підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI встановлено ставки судового збору за подання до адміністративного суду апеляційної і касаційної скарг на ухвалу суду, заяви про приєднання до апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду – 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Зазначене дає підстави

виснувати, що визначені в ній ставки судового збору стосуються всіх ухвал, за оскарження яких підлягає сплаті судовий збір.

Правовий аналіз зазначених норм Закону № 3674-VI у системному зв'язку із статтями 382, 383 КАС України свідчить про необхідність сплати судового збору за подання апеляційної чи касаційної скарги на ухвалу суду, постановлену за результатом розгляду заяви про встановлення судового контролю.

У контексті справи, що розглядається, слід зазначити, що формами судового контролю за виконанням судових рішень є зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання судового рішення, ухваленого не на його користь (статті 382-382³ КАС України), та визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду (стаття 383 КАС України).

При цьому правове регулювання судового контролю за статтями 382-383 КАС України відрізняється від норм, які регулюють процедуру примусового виконання судового рішення. Головна відмінність між цими двома інститутами полягає у їхній функціональній природі: примусове виконання – це діяльність з реалізації припису, а судовий контроль – це процесуальна діяльність суду, направлена на забезпечення обов'язковості виконання рішення та дотримання резолютивної частини рішення під час його добровільного виконання відповідачем.

Примусове виконання рішень здійснюється відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404-VIII (далі – Закон № 1404-VIII).

Стаття 1 Закону № 1404-VIII визначає виконавче провадження як завершальну стадію судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

На думку Конституційного Суду України, виконання судового рішення охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (*абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012*).

Важливо зазначити, що більшість норм Закону № 1404-VIII є імперативними. Зокрема, відповідно до статті 18 Закону № 1404-VIII виконавець зобов'язаний вживати передбачених законом заходів щодо примусового

виконання рішень, неупереджено, ефективно, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії.

Конституційний Суд України, наголошуючи, що виконання судового рішення є доконечною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, зазначив, що «належний рівень організації виконавчого провадження та можливість судового оскарження рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця без будь-яких несправедливих обмежень та надмірних перешкод є запорукою реального та своєчасного виконання судового рішення та сприяє підвищенню довіри до судової влади» (*абзац перший підпункту 4.5 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 13 травня 2024 року № 6-р(П)/2024*).

Відповідно до положень статті 3 Закону № 3674-VI оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців (як державних, так і приватних) на всіх стадіях судового перегляду, включно з апеляційною та касаційною інстанціями, не потребує сплати судового збору, що створює належні умови щодо безперешкодного доступу до правосуддя на стадії виконання. Таким чином, відсутність фінансового бар'єра забезпечує реальну реалізацію права кожного на ефективний судовий захист.

Натомість необхідно зазначити, що судовий контроль відповідно до статей 382-383 КАС України – це дискреційне право суду щодо здійснення окремих процесуальних дій з метою перевірки судом законності поведінки відповідача (суб'єкта владних повноважень) після набрання рішенням чинності.

Судовий контроль за виконанням судового рішення є спеціальним заходом адміністративного судочинства, спрямованим на забезпечення реального виконання судового рішення, який, однак, не підміняє виконавче провадження, а може здійснюватися паралельно з ним.

Оскільки норми статей 382-383 КАС України диспозитивні («суд може встановити контроль», «особа має право подати заяву»), вони передбачають, що саме учасник процесу оцінює необхідність цього кроку.

Отже, судовий контроль згідно зі статтями 382-383 КАС України є не самостійним процесом стягнення, а окремою процесуальною дією (розгляд нової заяви чи звіту), що потребує залучення ресурсів суду (судді, апарату, часу), тому законодавець у межах своєї дискреції визначив це як об'єкт справляння судового збору.

Не слід ототожнювати право на обов'язковість виконання судового рішення як матеріальний результат та право на оскарження процедурних ухвал суду щодо контролю цього виконання, оскільки конституційна вимога обов'язковості судового рішення стосується насамперед обов'язку боржника діяти.

У такому разі принцип обов'язковості судового рішення (стаття 129¹ Конституції України) не порушується, зважаючи на те, що основний обов'язок боржника залишається незмінним.

Конституційний Суд України зазначає, що «сплата судового збору як одна з умов доступу до суду не суперечить суті права на судовий захист, гарантованого частиною першою статті 55 Основного Закону України. Приписами закону може бути встановлений обов'язок зі сплати судового збору. Водночас ці приписи закону мають бути чіткими та зрозумілими за змістом, мати правомірну мету та відповідати вимозі домірності» (*абзац другий підпункту 4.4 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2025 року № 2-р(II)/2025*).

Також конституційність норм частини другої статті 3, підпункту 5 пункту 3 частини другої статті 4 Закону № 3674-VI слід розглядати в системному зв'язку з іншими нормами.

Закон № 3674-VI містить статтю 8, яка дозволяє суду, враховуючи майновий стан сторони, не тільки відстрочити або розстрочити сплату судового збору на певний строк, а й звільнити від сплати збору або зменшувати його розмір.

На думку Конституційного Суду України, «надання суду на підставі частини першої статті 8 Закону дискреційного повноваження щодо відстрочення або розстрочення сплати судового збору на певний строк стороною з огляду на її майновий стан має правомірну мету – забезпечення доступу до суду – та є додатковим засобом підтримувальної дії (*affirmative action*) держави в ділянці реалізації права на судовий захист для осіб, які перебувають у складному майновому становищі.

Тому на підставі частини першої статті 8 Закону суд має власне та незалежне від законодавця дискреційне повноваження щодо відстрочення або розстрочення сплати судового збору на певний строк стороною з огляду на її майновий стан. Це повноваження може бути реалізоване лише з урахуванням конкретних обставин цивільної справи, передусім майнового становища сторони» (*абзаци другий, третій підпункту 5.3 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 січня 2025 року № 2-р(II)/2025*).

Крім того, стаття 133 КАС України передбачає можливість зменшення судом розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат з урахуванням майнового стану сторони.

Європейський суд з прав людини у рішеннях у справах «Кройц проти Польщі» (*Kreuz v. Poland*) від 19 червня 2001 року та «Станков проти Болгарії» (*Stankov v. Bulgaria*) від 12 липня 2007 року вказав, що саме по собі встановлення судових зборів не є порушенням права на доступ до суду, якщо вони переслідують законну мету і є пропорційними.

Таким чином, оспорювані норми Закону № 3674-VI не є абсолютною перешкодою для доступу до правосуддя, оскільки вони діють у системному зв'язку зі статтею 133 КАС України та статтею 8 Закону № 3674-VI. Можливість суду індивідуально підходити до кожного скажника робить оспорювані норми конституційними, оскільки вони забезпечують індивідуальну пропорційність у кожному випадку (*ad hoc*), що нівелює ризик порушення сутності права на судовий захист.

Підсумовуючи викладене, зазначаємо, що оспорювані положення Закону № 3674-VI відповідають вимогам якості закону та переслідують правомірну мету. Справляння судового збору за оскарження ухвал у порядку статей 382, 383 КАС України є пропорційним заходом, що забезпечує розумний баланс між приватним інтересом особи у посиленому контролі за виконанням рішення та публічним інтересом щодо стабільності судової системи. Таке регулювання запобігає надмірному навантаженню на апеляційну й касаційну інстанції, що, у свою чергу, гарантує право інших учасників судового процесу на розгляд їхніх справ протягом розумного строку.

Руслан СТЕФАНЧУК

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 09:22:45 22.01.2026

Назва файлу з підписом: Документ_2122079.pdf.p7s

Розмір файлу з підписом: 10.8 КБ

Назва файлу без підпису: Документ_2122079.pdf

Розмір файлу без підпису: 684.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Стефанчук Руслан Олексійович

П.І.Б.: Стефанчук Руслан Олексійович

Країна: Україна

РНОКПП: 2769509430

Організація (установа): Верховна Рада України

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 08:47:16 22.01.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП ДПС

Серійний номер: 04AF212836405D9904000000F81831002390EC00

Тип носія особистого ключа: ЗНКІ е.ключ ІІТ Алмаз-1К

Серійний номер носія особистого ключа: Не визначено

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Кваліфікований

Тип контейнера: Підпис та дані в окремих файлах (CAdES detached)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (CAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.07.03 13:00